

DVIJE-TRI O GOVORU ZAGREBAČKIH SREDNJOŠKOLACA

Govor naših srednjoškolaca obiluje izrazima koji se bilo po obliku, bilo po značenju razlikuju od riječi kojima se služi današnji naš književni jezik. Ovo je poznato ne samo učenicima i njihovim nastavnicima nego i mnogim roditeljima i prijateljima mladeži, samo što su oni većinom skloni da u tome vide pojedinačne “ružne” ili “ulične” izraze, dok se tu zapravo radi o posebnom đaćkom staleškom govoru (Standessprache, Berufssprache), koji je svojim osnovnim karakteristikama u mnogome sličan takozvanom šatrovačkom govoru. Daleko sam, naravno, od pomisli da naše srednjoškolce bilo u čemu stavim u isti red s profesionalnim šatrovcima, i zato sam njihov govor ovdje spomenuo ponajviše iz toga razloga što je to, nažalost, još uvijek jedini naš staleški govor koji je u nauci bar donekle prikazan i obrađen. Kod drugih evropskih naroda, naročito kod Nijemaca, Francuza, Engleza i Poljaka, postoji već odavna dosta bogata literatura o različitim staleškim govorima (Soldatensprache, Studentensprache, Dirnensprache, Rotwelsch, gwara złodziejska, uczniowska, argot, slang etc.), a riječi kao što su *jargon*, *argot*, *slang* i sl., koje neposredno pokazuju da su takvi govori u svijetu dosta rašireni, postale su tijekom vremena skoro isto toliko poznate i raširene kao što je poznat i izraz “dijalekat”, pa se dapače u nekim jezicima (npr. u engleskom i francuskom) često u običnom govoru i zamjenjuju, mada među njima postoji velika razlika u značenju.

“Dijalekat” je gramatički termin kojim se označuje stanoviti jezički kompleks u određenu vremenu i na manje-više točno određenu prostoru sa svim njegovim jezičkim, gramatičkim kategorijama, dok je žargon prema dijalektu mnogo slobodniji

te obuhvaća samo neke od tih kategorija. Dijalekat npr. imade svoju fonetiku, akcentologiju, morfologiju i sintaksu, a žargon prvih triju, osim tvorbe riječi, uopće nema, a i kongruencija mu se većinom ravna prema običnu govoru, tako da se ni o nekoj posebnoj staleškoj kongruenciji ne može govoriti. On prema tome nije isto što i dijalekat, mada je inače redovito u svim svojim općim dijelovima dijalekatski obojen. Drugim riječima, svi oni strukturalni element koji nekom jeziku ili dijalektu daju posebno obilježje, a to su u prvom redu glasovi, oblici, akcenat, zamjenice, prijedlozi, veznici i sve ono što sačinjava kostur i ligamente nekoga jezika, sve to iz dijalekata ulazi bez promjene i u staleške govore, a mijenjaju se samo oni dijelovi koji sami po sebi imaju neko samostalno, puno značenje, kao što ga imaju npr. imenice, pridjevi, glagoli i prilozi. Čim je u neke riječi veći asocijativni potencijal i veća mogućnost semantičkih varijacija, tim je ona za takve govore prikladnija. Ovo vrijedi ne samo za one riječi koje su bez promjene uzete iz jezika ili dijalekata kojim se oni koji govore staleškim govorom služe i onda kada njih ne govore (por. na primjer *lopata*, *kvrga*, *lađa*, *bunar*, *cigla* i sl. izraze koji u staleškim žargonima imaju sasvim drugo značenje nego u običnu govoru), nego i za sve strane riječi kojima je osnovno značenje i onako većinom tamno, pa dopušta najraznovrsnije metafore i varijacija (por. npr. *kanta* – 1. ocjena “dobar”, 2. stražnjica, *kanja* – šatr. “glava”, đlač. “stražnjica” i sl.). Iz svih ovakvih staleških izraza posredno izbija težnja da se neki predmet ili neki pojam prikaže na što je moguće više plastičan frapantan, a opet tajnovit i za sve neupućene nejasan i nerazumljiv način. Ova težnja nije nikakva naročita pojava koja bi se pojavila istom sa staleškim govorima, nego se isto tako jasno susreće i u takozvanom dječjem govoru (Kindersprache), što donekle svjedoči o njezinoj jednostavnosti i primitivnosti. Dovoljno je slušati malu djecu kada govore svojim *pa-* ili *ko-* govorom¹, ili okorjele zločince kada u zatvoru stručno raspravljaju o krađi ili o svojim osnovama za budućnost, pa da

¹ Por. *Japa nepa čupa dojpa tipa*; *Tiko niko siko doko šoko* i sl., ili imena kao Nutagrenje (Greta), Nuvojnje (Ivo) i sl. (metateza slogova kojima se na početku dodaje *nu*, a na kraju *nje*).

se osjeti stanovita srodnost u težnjama iz kojih su nikla oba spomenuta govora. Razlika je među njima više quasi teleološka nego genetička, jer dok je spomenuta težnja kod male djece puna nesvjesne romantike, dotle šatrovci u njoj i u svojem govoru vide praktičnu zaštitu pred *cinkanjem* i Crnom Maricom ili njezinim sinom Zelenim Tomašem². Za volju ovoj tajnovitosti posize se za bezbrojnim mnoštvom neobičnih i sve koje kako iskrenutih i iznakaženih barbarizama, za svom onom tako egzotičnom, šarolikom i suvišnom sinonimikom koja je tako karakteristična za sve te govore. Obični se, književni, izrazi u njima – naročito ako se radi o pojmovima koji su za taj stalež vrlo važni ili se u njemu često upotrebljavaju – i onda ako nisu “opasni”, osjećaju nekako odviše bljedi, *knjiški*, šuplji, pa se zato redovito zamjenjuju cijelim nizom drugih riječi koje se čine snažnije i ekspresivnije. Duševni proces koji ovakvu stvaranju prethodi označio je Rippl kao “eine gewisse psychische Hemmungslosigkeit, die gebieterisch fordert, den Vorstellungsinhalt kräftiger und anschaulicher vor die Seele zu stellen”³, a to se tumačenje lijepo daje primijeniti i na dački govor.

U studiju svakog staleškog govora, dakle i govora naših srednjoškolaca, treba iz metodičkih i jezičko-psiholoških razloga prije svega razlikovati i međusobno odvojiti takozvane *stručne, posuđene i primijenjene* izraze. Pod prvima treba razumjeti riječi za ono nekoliko predmeta ili pojmova koji su za neki stalež ili za neku struku od osobite važnosti, a drugi i treći služe obično za oznaku ostalih manje važnih predmeta ili pojmova, te se uzimaju ili iz obična govora (*primijenjeni*), a onda im se specijalnim zahvatom daje bilo novi oblik bilo samo novi sadržaj, ili i jedno i drugo, ili se, napokon, uzimaju iz kojeg drugog staleškog govora (*posuđeni*), u kojem su mogli imati bilo stručno, bilo koje drugo, sporedno značenje. Za stručne je izraze karakteristično da redovito imaju vrlo bogatu sinonimiku iz koje se onda pojedini izrazi ili oblici lako

² Crna Marica i Zeleni Tomaš – automobili kojima zagrebačka policija prevozi šatrovce, izgonaše i sličnu čeljad.

³ E. Rippl, *Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch*, Riechenberg, 1926. (Veröffentl. – Prag. R. I. H. 2).

prenose (ili posuđuju) u druge staleške govore. Primjera radi navest ću samo da npr. šatrovci u svojem staleškom leksikonu uopće nemaju književnih riječi *krasti* ili *zatvor*, nego ih zamjenjuju cijelim nizom *stručnih* izraza, kao što su *puhnuti*, *purkati*, *upurkati*, *poparisati*, *curkati*, *čoreti*, *gepiti*, *smotati*, *dići*, *šćapiti*, *grapsti*, *merati*, *smerati*, *ljadrožiti*, *skuturati* (krasti), ili *šatron*, *šatronđža*, *šatraundža*, *bajbok*, *bajbokana*, *buvara*, *topuzarnik*, *ćorak*, *ćorka*, *kiblar*, *tranjac*, *ckamin* (zatvor)⁴ i sl. Slično je, samo u znatno manjoj mjeri, i s vojničkim govorom, u kojem “zatvor” također spada među dosta česte *stručne* izraze, a kako je prije i u srednjim školama postojala kazna zatvora, spadao je on i tu među *stručne* izraze, od kojih su se neki među starijom generacijom sve do danas održali. Isporedimo li sada u spomenuta tri govora izraze za “zatvor”, vidjet ćemo da su im neki od njih (kao na pr. *buvara*, *bajbok*) zajednički, i da su svi ti zajednički izrazi uzeti ili *posuđeni* iz šatrovačkog govora. Zašto baš iz šatrovačkog, mislim da nije teško pogoditi, mada ni u vojsci zatvor nije ni rijedak ni ugodan. Radi se ovdje naprosto o gradaciji *stručnosti*, jer nitko ne može poreći da zatvor sa svim svojim dobrim i lošim stranama u životu profesionalnih šatrovaca ipak imade kud i kamo veću i važniju ulogu nego u životu ma kojeg drugog staleža. *Posuđivanju* takvih stručnih izraza iz stranih jezika naročito pogoduje činjenica što staleški govori nisu vezani ni za dijalekatsko ni za jezičko područje, nego svojim bogatstvom lako prelaze sve granice, te unutar svoga staleža često obogaćuju jezike različitih bližih i daljih naroda. Tako se npr. šatr. *frajer* nalazi i u našem, i u češkom, i u poljskom šatrovačkom govoru, mada nije ni našeg, ni češkog, ni poljskog nego njemačkog podrijetla, a neke naše šatrovačke riječi Petković, kao što je poznato, izvodi iz hebrejskog, ciganskog, albanskog, grčkog, latinskog, etiopskog, i iz kakvih sve ne znam jezika, pa čak i iz sanskrita. Njegovo je izvođenje ipak u dosta slučajeva pretjerano, naročito zato što se nije u prvom redu osvrtao na susjedne jezike, iz kojih su na-

⁴ Ž. D. Petković, *Jezik naših šatrovaca (sa rečnikom šatrovačkih reči)*, Beograd, 1928.

ši šatrovci preuzeli prilično velik broj bilo književnih, bilo staleških riječi (por. samo madž. *palinka* “rakija”, bug. *kašta* “kuća”, tur. *tuz* “sol” itd.). On na primjer šatr. *urviz* “vino” izvodi iz etiopskog *ur* “glava” i *wise* “poharati, ukrasti”⁵, a na drugom mjestu sam navodi za “vodu” izraz *viza*, i za “mokriti” *vizati* (*se*), što je očito ovamo došlo pod uplivom susjednog madžarskog *viz* “voda”. Uzmemo li još k tome na um, da *ur* u madžarskom znači “gospodin”, onda će nam i šatr. *urviz* “gospodska voda, voda za gospodu” biti etimološki kud i kamo jasnije, prirodnije i shvatljivije od umjetne veze etiopskog *ur* i *wise*. Ovaj sam primjer naveo sam kao dokaz kako u istraživanju podrijetla kod žargonskih izraza treba biti vrlo oprezan, jer tu i najboljemu lako može poskliznuti noga. Time, naravno, ne želim reći da među ove dobre i najbolje spada i Petković. No, vratimo se sada opet k našim posuđenim *staleškim* riječima.

Takvih je u svakom žargonu priličan broj, a njihovo se širenje tumači time što među pripadnicima ovakvih primitivnih govora postoje različne dodirne točke (bilo u poslu ili u zabavi), gdje se, ako ne svi, a ono barem neki od njih sastaju, saraduju i razgovaraju, te tako prenose različne nove izraze koje su ondje čuli ili naučili. Poznato je npr. da se danas u svim našim gradskim žargonima upotrebljava razmjerno dosta velik broj sportskih izraza, a da među njima opet nema teniskih, golfskih ili sl. termina nekoga sporta kojim se bavi samo više društvo, nego se svi mahom ograničavaju na nogomet i – u najnovije vrijeme – na boksanje (*henac*, *predriblati*, *faul*, *fol*, *folirati*, *groggy*, *clinch*, *knockout* itd.). Razlog je tomu što su tenis, polo, golf i drugi sportovi tzv. višeg društva kod nas još uvijek vrlo ekskluzivni i u prostom narodu nepoznati, dok je nasuprot nogomet, kao popularna sportska igra, i onima koji na socijalnoj ljestvici zapremaju najniža mjesta – a baš među ovima najčešće niču staleški govori – kako-tako pristupačan i poznat. Bude li, međutim, naš tenis i dalje ovako lijepo napredovao kao što danas napreduje, uvjeren sam da ćemo doskora i u dačkom žargonu, a tako isto i u drugim žargonima, imati – Bog zna u kakvoj fo-

⁵ Petković op. c. str. 19.

netskoj ili semantičkoj preobrazbi – teniske termine *forehand*, *backhand*, *smash*, *right*, *game* i sl. Ovo izvodim iz činjenice što se već danas često po zagrebačkim ulicama i trgovima vide dječaci koji su kredom ili ugljenom na asfaltu nacrtali nekakav tenis court te primitivnim drvenim lopaticama igraju svoj dječji tenis uzvikujući od vremena do vremena pojedine engleske nazive koji su k nama došli zajedno s ovom sportskom igrom. Sjetimo li se kako su još prije nekoliko godina isti ovakvi dječaci po našim gradovima i većim mjestima mahnito udarali po loptama od krpa ili po limenim kutijama, i da su baš u to vrijeme mnogi nogometni izrazi – iskrivljeni i u različnim prenesenim značenjima – prodrli u leksikon periferije i takozvanih nižih staleža, onda nije teško predvidjeti što će se s tim istim leksikom dogoditi bude li ova teniska manija među našom mladarijom dugo potrajala.

Prije nego što prijedem na tzv. *primijenjene* izraze, htio bih se već ovdje malo osvrnuti na jedno pitanje koje iz onoga o čemu sam do sada govorio nekako samo od sebe iskrsava. To je pitanje: kako to da je u govoru naših srednjoškolaca toliko izraza kojima se obično služi samo ono što se u salonima, u školi, u sudu i u štampi zove “ološem” ili “talogom” ljudskoga društva. Kako to da se takvim “ružnim” izrazima nerijetko služe i sinovi najimućnijih roditelja, dakle oni koji ih kod kuće zacijelo nisu mogli ni čuti, a kamoli naučiti? Je li to, možda, posljedica potpune demokratizacije naših srednjih škola u kojima često onaj najbjeđniji i socijalno najniži i najviše zapušteni sjedi kraj najimućnijeg i socijalno najjačeg? Mislim da ovo zadnje samo po sebi nije nikakvo zlo – barem ne što se tiče onih najbjeđnijih, jer je poznato da baš ubogi i siromašni roditelji obično nastoje da im djeca pođu boljim i ljepšim putem, pa zato – kad god im je to moguće – paze kako se pred djecom izražavaju. Osim toga, ovakvi roditelji često i danas još odgajaju svoju djecu poznatom patrijarhalnom strogošću, koje u našem srednjem i višem staležu sve više nestaje. Mjesto nekadašnje discipline⁶, koja je baš

⁶ “Dyscyplina” i danas još u poljskom jeziku označuje – pored stege – kratki bič od remenja, korbač.

u tim staležima bila itekako jaka i surova, došla je krivo shvaćena dječja sloboda. Jer drugo je dati slobodu *djetetu*, a drugo je dati je *sebi*, a ovo roditelji često ne umiju dovoljno razlikovati, jer ne brinući se za svoju djecu, misle da su *njima* dali slobodu, a zapravo su je sebi dali *oslobodivši se* na laku ruku svojih roditeljskih dužnosti. Kako se iz ovoga vidi, radi se ovdje zapravo o igri riječima: moderna pedagogija zahtijeva da se djeca odgajaju u *slobodi*, koja ni u čemu neće kočiti njihov individualni razvoj, a roditelji to provode tako da lišavajući ili *oslobađajući* djecu svoga nadzora, zapravo *sebe oslobađaju* dužnosti koju im nameće njihovo roditeljsko zvanje. Posljedica je ovakva nespo- razumka da mnoga djeca ne znadu što da počnu sa svojom “slobodom”, pa lako potpadaju pod upliv ulice, isto kao što mu lako podliježu i oni kojima roditelji nemaju dovoljno znanja ili mogućnosti da svojem djetetu dadu valjan odgoj. Na ovaj način i kod jednih i kod drugih nedostatak potrebne brige i stege do- vodi do stvaranja posebne kategorije tzv. “bezprizornih”, tj. onih koji su – često i pored dovoljnih sredstava za život – odgojno i moralno prepušteni samima sebi. Ovakvi onda, iz objesti, iz želje za avanturama, iz prevelike “samostalnosti”, ili naprosto zato da svoju “slobodu” ispune bilo kakvim sadržajem, dola- ze u vezu sa svim i svakim, i u svojoj potrazi za senzacijama ne zaziru ni od onih koji su najpokvareniji, od profesionalnih šatrovaca i uličnjaka, s kojima se neprimjetno sastaju kod no- gometu, na korzu, u kinu ili u zabitnim krčmama i buffetima predgrađa. Njihovo “slobodno” držanje, njihov “slobodni”, po mogućnosti drski ton i stav prema profesorima i starijima, nji- hov vulgarni, ali zato i “originalni” način izražavanja, sve to onda lako može da “imponira” i da se malo-pomalo nametne i onima koji se inače razvijaju u povoljnijim odgojnim prilikama. Na ovaj način takvi *bezprizorni* plus urođena đaćka sklonost prema svemu što je neobično, snažno, postaju pravi kanali ko- jima različni *stručni* i *posuđeni* žargonski izrazi prodiru i me- đu one koji su ih doista naučili u školi te se njima služe više iz afektacije nego iz unutarne potrebe. Tako mislim da treba uzimati đaćko *baštati se, kanja, kenjati, kinta, knjavati, lova, murja, njupa, panja, pljuga, šljaker, žicar* (šatr.), *cana, fuga,*

hadžija, klinka, treba (prostit.), *blefati, blicati, driblati, duga, feršati, folirati, forpas, kec, kontra, špurtnuti, štaritati* (kart.-sport.) i druge slične *posuđene* đачke izraze, a što je osobito važno i u neku ruku karakteristično, takvi su *bezprizorni* većinom također glavni faktori kod stvaranja razliĉnih naroĉito udešenih ili *primijenjenih* rijeĉi, kojih je u đaĉkom govoru također nemalen broj.

Ovakovi su primijenjeni izrazi sa jeziĉko-psihološkog i semantiĉkog stajališta vrlo zanimljivi, jer nastaju na sliĉan naĉin kao i karikature u likovnim umjetnostima. Umjetnik se u karikaturi ne drži zornih, konvencionalnih proporcija, nego na svoje djelo primjenjuje specijalnu, recimo aksiološku proporcionalnost, po kojoj odnos između pojedinih elemenata ne poĉiva na njihovoj vanjskoj, optiĉkoj koegzistenciji nego na njihovoj karakteristiĉnoj ekspresivnosti, a ovu opet – subjektivno – osjeća sâm umjetnik. Analogan je sluĉaj i s jeziĉkim karikaturama, samo što tu optiĉke elemente i njihove prostorne proporcije zamjenjuju semantiĉke nijanse koje se – u granicama mogućnosti – izrađavaju jezikom. Konaĉni oblik i sam karakter neke karikature ovisi o tome kako i s kojim predispozicijama karikaturista gleda na ono što Źeli karikirati. Pritom treba biti naĉistu s time da jeziĉke karikature, koje se oslanjaju iskljuĉivo na izazivanje adekvatnih vanjeziĉkih asocijacija, dakle na nešto vrlo subjektivno, nikada ne djeluju tako neposredno i ujedno tako trajno i objektivno kao karikature likovnih umjetnosti. Dok dobar slikar ili kipar moŹe pojedine objekte sa svim njihovim optiĉkim i prostornim karakterizacijama savršeno objektivno *kopirati*, dotle se takvo nešto u jeziĉkom stvaranju ne da niti zamisliti, nego se sve svodi na manje ili više uspjele isticanje *jednog* karakteristiĉnog elementa, koji će nam u svijest dozvati predmet koji u nju Źelimo dozvati, a to, prema onome što smo gore rekli, nije ništa drugo nego njegova manje ili više uspjele karikatura. Prema tome, moŹe se s pravom reći da su takve karikature za rijeĉi većeg semantiĉkog i asocijativnog kapaciteta, a takve su u prvom redu imenice, pa pridjevi, priloz i glagoli, osnovni oblik jeziĉkog stvaranja. Jer, nisu li npr. takve jeziĉke karikature i *medujed* (: *med' + *ešti), *olovka* (: olovo);

travanj (: trava) i slične riječi kojima se – u nestašici drugih – glasovni oblik tako tijesno srastao s *čjelinom* njihova sadržaja da se danas više i ne osjećaju kao karikature nego više kao neki apstraktni simbol svega onoga (životinje, predmeta, dijela godine i godišnjeg doba) što se njima označuje. Isporedimo li sada ovakve izraze s jezičkim karikaturama što ih često susrećemo u staleškim govorima i potražimo li im razliku, vidjet ćemo da se ona sastoji zapravo samo u tome što se jedne – ove sekundarne, staleške – kraj običnih književnih izraza još uvijek *osjećaju* kao karikature, dok se kod drugih to osjećanje izgubilo, jer su kao davno utrti termini u svijesti prosječna čovjeka postali kao neki apstraktni simboli koji više ne izazivlju semantičke analize. Uzmimo samo jedan ili dva primjera. Riječ *kokoš* je npr. isto tako onomatopejskog podrijetla kao i šatrovačka *kreštavica*, pa ipak mi toga kod *kokoši* više ne osjećamo tako neposredno kao kod *kreštavice*. Sličan je slučaj i s našim *bikom*, koji je postao od istoga korijena od kojega je izveden i šatrovački *bukonja* (*buk-), pa ipak *bik* u našoj svijesti ne izaziva ni izdaleka tako plastične punine kao *bukonja* ili *rikavac*, kako šatrovci zovu vola i bika. Ova je plastičnost u izražavanju karakteristična i za naš dački govor, u kojem je mladenačka mašta različnim dosta smjelim asocijacijama stvorila cijeli niz jezičkih karikatura, od kojih ću se ovdje samo na neke osvrnuti.

Glava, na primjer – mislim, naravno, na dačku glavu – nije u školi samo subjekat, nego je u mnogo slučajeva, naročito za vrijeme odmora i onda kada u blizini nema nastavnika ili starijega, prilično amorfan objekat u kojem se – već prema raspoloženju – može vidjeti *buča*, *bundeva*, *lubenica*, *tikva* ili nekakav dosadni *glavir* koji neprestano *svira*, a pritom je, čini se, u svakom slučaju najvažnije to da se po tom objektu može po volji udarati, bilo zato da se “razbije” ili da se samo malo “raštima”. Direktor, kojega zovu također *direks*, *diriš*, *dirša*, *diša* i sličnim sumnjivim hipokoristicima, nastoji, naravno, da u takvim slučajevima intervenira, a to je opet urodilo tom posljedicom da ga u nekim školama zovu *šerifom*. Profesori, koliko ja znadem, nemaju zajedničkog imena (profesorice su, naravno, *babe*, pa makar bile samo za koju godinu starije od svojih uče-

nica), ali zato gotovo svaki – pa bilo to muško ili žensko – imade svoj nadimak. Ovi se pak, koliko sam mogao vidjeti, tvore ponajviše od nastavnikova imena ili prezimena (Pepek, Kuzma, Đildo, Boltek, Pintar, Katica, Kelbač, Cvikodjelić, Živac) ili tako da se njima karikiraju neke fizičke ili dr. osobine nastavnikove (Čvorak, Čoso, Jež, Kengur, Lubičasta Surla, Majmun, Pingvin, Popaj, Šprickanta, Trbonja, Veli Jože) ili da se za nadimak uzme koja riječ kojom se nastavnik često služi (Bumbar, Mali, Piknjica, Šmrk), ili koje ime, termin ili što sl. iz školskog predmeta (Cezar, Jota, Magna Bestia, Martin Opitz, Sula), a imade i takvih slučajeva da se nastavnici i nastavnice nadijevaju i tako dražesna imena kao što su Kugina Jahta, Ser Gaj (Sir Guy), Persa, Stenica, Zelena Sablast i sl. Mašta je naših srednjoškolaca, kako se iz ovo nekoliko primjera vidi, svakako dosta bujna, samo što joj, nažalost, nedostaje sva ona fina duhovitost koja je npr. tako karakteristična za poljski i za francuski đачki žargon, i koju bismo – makar i u nešto manjoj mjeri – tako rado vidjeli i kod naše mladeži. Međutim, leksikon naših srednjoškolaca ne samo što nije duhovit, nego je mjestimice upravo pretjerano primitivan i grub. Karakteristično je npr. i to da se u njemu – osim Velog Jože i Martina Opitza, a i to su nadimci po obličju i ljepoti, a ne po karakteru Navorova junaka ili njemačkog književnika – ne osjeća nikakav utjecaj školske lektire i beletristike, mada i naša i strana beletristička djela obiluju tipovima i imenima koja bi se uz malo žive mašte dala prikropiti različnim osobama. Mjesto toga vidimo da se rado uzimaju imena iz stripova (Kugina Jahta, Zelena Sablast, Popaj, Oliva, Ser Gaj iz *Robin Hooda* i sl.), a često sam slušao da takva imena (Miki, Oliva, King Kong, Vimpi i dr.) učenici također jedan drugome nadijevaju. Što se iz ovoga može zaključiti? Svakako, 1. da se stripovi po našim srednjim školama vrlo mnogo čitaju – a to je i roditeljima i nastavnici dobro poznato, mada protiv toga malo što ili ništa ne poduzimlju, i 2. da su stripovi najmilija duševna hrana onih koji takve nadimke u svojoj okolini marljivo “primjenjuju”. Tako se opet vraćamo k našim “bezprizornima”, a takvih je danas, nažalost, po našim srednjim školama – barem u većim gradovima – raz-

mjerno mnogo, više nego što se to obično misli. Njihov pak broj dokazuje: 1. da ni roditelji ni nastavnici ne posvećuju dovoljno pažnje tomu što učenici čitaju – bilo kod kuće ili u školi, pod satom ili pod odmorom, i 2. da srednja škola u odgojnom radu može uspjeti samo onda ako u tome naiđe na punu potporu sa strane roditelja. Čim nje nema, odgojni je utjecaj škole minimalan, a kako se u današnja teška i nemirna vremena ne može niti zamisliti da bi *svi* roditelji jednako aktivno i s jednakom voljom i sposobnošću mogli i htjeli odgojno djelovati na svoju djecu, ostat će takve prilike u našem školstvu sve dotle dok u njemu nastavnika-beamtera i predavača ne zamijeni nastavnik-odgojitelj. A da se to postigne, trebalo bi iz temelja promijeniti ne toliko naučnu osnovu, koliko odnos između đaka i njihovih nastavnika, trebalo bi među njima što češćim sastajanjem i saradivanjem uspostaviti i podržavati društveni i prijateljski kontakt i izvan škole, a na to se, međutim, kraj današnjih prilika jedva može i zamisliti, jer nastavnici za to u većini slučajeva nemaju ni potrebnih sredstava, a često, nažalost, ni volje ni smisla. Međutim, nadajmo se da će doći vrijeme kada će prosvjetne vlasti i ovom pitanju posvetiti malo više pažnje, a onda će zacijelo i đački govor, koji je – in ultima linea – neposredni refleks đačkog odgoja, poprimiti malo kulturnije oblike.

Da ne duljim, jer bi nas ovakve refleksije mogle malo predaleko odvesti, a ovdje sam i onako htio govoriti samo o đačkom žargonu, navest ću samo još alfabetskim redom koji stotinjak i više izraza što sam ih sabrao po zagrebačkim srednjim školama. Ovaj je leksikon dosta ubog i daleko je od toga da bude potpun, jer se zacijelo tu i tamo govori i upotrebljava pokoji izraz (npr. za spolovila i sl.) koji bi ovamo spadao, a nisam za nj mogao dobiti potvrde naprosto zato što sam i sâm profesor, pa bi bilo nezgodno da sam učenike o tome pitao. Ipak, mislim da nam i ovo nekoliko ovdje navedenih riječi daje dosta jasnu sliku o tome kako one postaju, odakle dolaze, i kako se i na koji način šire među našom školskom omladinom.

Rječnik

- baba* – nastavnica
balkoni, pl. – grudi, dojke (por. *moderna kuća bez b.*)
banka – 10 dinara (banknota)
baštati – udarati, tući
beton imati – imati sreću (por. *taj ima beton!*)
biflati – učiti (por. *Kaj biflaš? – Kukcologiju!*)
biflant – učenik koji mnogo uči, a slaba je pamćenja
blefati – varati, nar. kod karta-nja
blicati – varati, por. *blefati*
blicnuti – prevariti (npr. druga kod karata, profesora)
brat topli – homoseksualac
bubati – isto što i *biflati*
bubant – por. *biflant*
buča – glava (por. *kaj ti je pukla buča?*)
buger – slaba ocjena, dvojka, drugi red
bunar – džep
bundeva – glava, v. *buča*
buvara – zatvor
cana – djevojka
cigla – kruh⁷
- cinkati* – tužiti, prijaviti⁸
cocnuti – pasti, dobiti drugi red
cokule, pl. – cipele (perior)
crknuti – propasti, izgubiti (igru); umrijeti
cucnuti se – prevariti se
cuga – pijanka, pijača
cugati – piti
cveba – ostatak cigaret, čik
cvika – drugi red, dvojka
cvok – isto što i *cvika*
cvoker – isto što i *cvok*
čikati – pušiti
čimpek – nestaško, nespretnja-ković, budala
čube, pl. – usta
čuni, pl. – cipele
čvrka – dovdinarka (metalni no-vac)
čirike ići – kradom izbjegavati školsku obuku
dignuti – ukrasti
direks, diriš – direktor, ravnatelj
dirša, diša – por. *direks*
divjak – kriva karta (npr. za ki-no), na koju je kupon neka-kvim tankim papirićem pri-lijepljen (por. *feršam z divja-kom*)

⁷ Već kod Kanižlića “kruh prisni bezobrazno opekome ili ti ciglom nazivaju”, Kam. 492. Por. i šatr. cihla, Buchtel (Rippl.).

⁸ Nalazi se već kod Belostenca (v. i ARj.).

dlake guliti – dosadivati se (por.

Kaj delaš? Gulim dlake!)

drot – redar, policista, detektiv

drotar, droter – v. *drot*

dufter – uličnjak, fakin

duga – karta

duja – drugi red, dvojka

dunsta nemati – nemati pojma
(por. *nemam ni dunsta!*)

đorđe – hiljadarka (1000 dinara,
banknota sa slikom Sv. Đorđa)

đurađ – v. *đorđe*

englezer – kicoš⁹

fajfati – pušiti

feršati – krivudati, pa: varati
(por. *feršam z divjakom; feršaju ti oči!*)

fič – redar, policista, stražar (ta-
kođer “stražator“)

fičator – v. *fič*

fijaker, duhovit kao f. – neduhovit,
usiljen

filac – naliv-pero, pero s tintom

finta – varka, pa: laž

flantati – lagati

fol nabiti – prevariti, nalagati
(por. *kaj sam mu nabil fol!*)

folirati – varati, lagati (por. *al sam ga nafiliral!*)

forpas, adv. adj. indecl. – nešto
fužno, neugodno, nemoguće

frajer – uličnjak, blesavac, slabić,
početnik; prepredenjak

fak zanjihati – otiće ne plativši
računa

fuga – prostitutka

gala, adv. adj. indecl. – sjajno,
odlično

gepiti – (u)krasti

glavnjača – zatvor (nar. policijski)

glavir – glava (pro. *kaj si mu raštimal glavir?*)

groblje – ulična djevojka, prostitutka

hadžija – homoseksualac

haklati – 1. krasti, loviti, 2. podmetnuti nogu (por. *Francek je šerifa haklal!*)

halek – v. *frajer* (peior.)

haltati – zaustaviti (por. *haltal me je na Zrinjevcu*)

hart, adv. adj. – v. *šaraf*

hartan – zgodan, simpatičan

hempeš – nespretnjaković, v. *frajer*

heznuti – udariti

hračkati – pljuvati

hrga – glava, pa: budala

jazbec – sluga

jezerka – v. *đorđe* (banknota od
1000 dinara)

jezero – isto što i *jezerka*

kaiš – banknota od 10 dinara, v. *banka*

kajla – nespretnjaković, pa: kukavica

⁹ Kada sam nekog šestoškolca upitao koga oni zovu “englezerom”, on mi je bez predomišljanja odgovorio da je to “hipermoderni frajer”, “superfrajer”, koji uvijek paradira po Zrinjevcu.

- kanta* – 1. ocjena dobar, trojka, 2. stražnjica
- kantati golove* – zabijati, davati golove (u nogometu)
- kanja* – stražnica
- kec* – ocjena rđav, jedinica
- keglati se* – pucati od smijeha
- kehlav* – gušav
- kenjati* – 1. krasti, 2. poznavati, prepoznati (por. *kenjati lov*, *dugu*)
- kićati* – prodavati; pr.: *ferkićati* (prodati)
- kidati* – bježati, trčati
- kidnuti* – uteći
- kinta* – 1 dinar (metalni novac)
- klafrati* – govoriti, brbljati
- klehi, pl.* – zubi
- klinac* – budala
- klinka* – ulična djevojka, prostitutka
- kljaker* – kradljivac, tat
- knedle njupati* – dati se prevariti (pro. *dal sam mu knedle njupati*)
- knedlirati* – varati, lagati, v. *knedle njupati*
- knjavati* – spavati, drijemati
- kolac* – ocjena rđav, jedinica, v. *kec*
- komad* – drugi red, slaba ocjena, v. *cvika* (por. *imam tri komada* = imam iz tri prredmeta slabu ocjenu)
- kontra dati* – suprotstaviti se, odbiti
- kovač* – 10 dinara (banknota), v. *banka*
- koža* – odijela
- kren* – budala, idiot, v. *halek*
- kubus* – laž
- kuglati se* – v. *keglati se*
- kuhati* – varati; podvaljivati, udarati nekome podvale
- kuhnju delati* – prevariti, varati (por. *kaj mi delaš kuhnju!*)
- kukologija* – prirodopis
- kumek* – budala
- kupalište (nar. hladno k.)* – zatvor
- kurjak* – stražar
- kvrga* – 1. godina, 2. budala
- labrna* – usta
- lađe, pl.* – cipele, v. *čuni*
- laf iz Kristove štale* – budala, koji se čini duhovit
- lampa* – usta
- lopata* – nešto ružno, odvratno, pokvareno (por. *to je lopata ženska!*)
- lova* – novac
- lubenica* – glava, v. *buča*
- maknuti* – ukrasti
- mamut rajski* – glupan, budala
- maravela* – tučnjava
- markirati* – zanemarivati svoje dužnosti čineći se bolestan
- marku lijepiti* – isto što i *markirati*
- murja* – policija, zatvor, pa: policista
- nabijati* – igrati nogomet (por. *dečki, idemo nabijati!*)
- napikavati* – isto što i *nabijati*
- nasukati* – nastradati

- njupa* – jelo
njupalica – usta
njupati – jesti
oćaliner – čovjek s naočarima
odmagliti – uteći, pobjeći
odvisiti – izgubiti (na kartama)
paliti – vrijedjeti, pa: uspjeti
 (por. *ta ti ne pali!*)
panja – jelo
panjati – jesti
papci, pl. – cipele
para – 25 para (metalni novac)
paradajz – nos
pentek – stražar
pikavac – ostatak cigarete, čik
plahtica Božja – 500 dinara
 (banknota)
ploča – 50 dinara (metalni no-
 vac)
pljuga – duhan
pljugati – pušiti
polić – ½ dinara (metalni novac)
polka – v. *polić*
predriblati – prevariti (npr. pro-
 fesora)
prokužiti – opaziti, pa: javiti
raspiriti – udariti
rija – stražar, policista
rijak – v. *rija* (pro. ovdje odmah
kajak rijak = stražar na dvo-
 kolici, na biciklu)
ruknuti – udariti
seljak bez grunta – budala
sidro dići – bježati, uteći
sliniti – plakati
smak – ostatak od cigarete, čik
som – 1000 dinara (banknota),
 v. *đorđe*
stoja – 100 dinara (banknota)
strugnuti – uteći
strvinu napraviti – izmlatiti ne-
 koga na mrtvo ime
suknuti – udariti
surla – nos
surlek – nosonja
šaraf, adv. adj. indecl. – sjajno,
 odlično (por. *šaraf pljuga!*)
šerif – direktor, ravnatelj (u ško-
 li)
šiljak – ostatak cigarete, čik
škaliti – podmetnuti nogu
škicati – gledati
škornji, pl. – cipele
škuda – dvodinarka (metalni
 novac)
šlatati – opipavati
šljakati – krasti
šljaker – kradljivac, tat
šljaknuti – ukrasti
šnjofalica – nos
špurtati – trčati, bježati
špurtnuti – uteći, pobjeći
šstartati – potrčati, v. *špurtati*
štrebati – učiti i preko mjere, biti
 odviše savjestan
štreber – onak koji *štreba*, ulizica
štrik – kravata
šuga adv. adj. – nešto odvratno,
 loše, pokvareno
tikva – glava, v. *lubenica*
tikvić – budala
tintara – glava

<i>trdek</i> – škrtac	<i>zgepiti</i> – ukrasti
<i>treba</i> – djevojka na zlu glasu, prostitutka	<i>zgoreti</i> – nemati sreće, propasti, izgubiti u igri (por. <i>al sam zgorel!</i>)
<i>tutlek</i> – nespretnjaković, budala	<i>zijati</i> – vikati
<i>visiti</i> – dugovati (por. <i>ja ti visim škudu</i>)	<i>zrakati</i> – v. <i>škicati</i>
<i>vugorek</i> – nos	<i>zurkati</i> – gledati, promatrati
<i>vunu imati</i> – bojati se (por. <i>da-nas nemam beton, pa zato imam vunu</i>)	<i>žaca</i> – stražar, nar. žandarm
<i>zafrkavati</i> – ne dati mira, zadirkivati	<i>žacman</i> – isto što i <i>žaca</i>
<i>zbrisati</i> – pobjeći, uteći	<i>žicar</i> – prepredenjak, koji živi od prevare, na tuđi račun
<i>zdignuti</i> – ukrasti	<i>žicati</i> – obmanjivati, nastojati prevariti, žedna preko vode prevesti
<i>zdimiti</i> – natjerati, potjerati	<i>žicu tući</i> – v. <i>žicati</i>
<i>zdipiti</i> – ukrasti	<i>žmik</i> – glupan, budala, v. <i>halek</i>
<i>zezati</i> – v. <i>zafrkavati</i>	<i>žvatan</i> – isto što i <i>žmik</i> , por. <i>još i halek, kren.</i>
<i>zgasnuti</i> – v. <i>crknuti</i>	

“Nastavni vjesnik”, knj. XLVIII, sv. 4, str. 233–247; Zagreb, 1940.

In memoriam

STJEPAN IVŠIĆ

(13. VIII. 1884 – 14. I. 1962)

Rodio se u Orahovici u Slavoniji od oca obrtnika, kojemu su u viganj znali dolaziti seljaci ne samo iz *Orôvice* (Orahovice) nego i iz *Šaptènovāc* (Šeptinovca), Bokšića i drugih sela, pa je mali *Stīpa* (*Cīpa*, *Stěpoš*) – kao i, nekoć, Jagić kada je sa svojim ocem odlazio na zagorske sajmove – zarana imao prilike da uočuje razlike između književnog jezika i svojega govora i drugih (šokačkih) govora onoga kraja. To ga je, čini se, privuklo, pa kada je u Osijeku i u Požegi svršio gimnaziju, upisao se u Zagrebu na Filozofski fakultet te stao da studira hrvatski jezik i klasične jezike (grčki i latinski). Maretić, koji je nekoliko godina prije toga izdao svoju *Gramatiku i stilistiku* i koji je i sam bio Virovitičanin (a tada je sva sjeverna Slavonija potpadala pod Virovitičku županiju), odmah je primijetio svojeg novog, talentiranog slušača i pomogao mu da već kao student druge godine štampa u “Radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti” u Zagrebu svoju prvu raspravu, dijalektološki rad o *šaptinovačkom narječju*.¹ Iste je godine Ivšić predao Akademiji poveću zbirku riječi koje je skupio u Hrvatskoj i u Slavoniji.

Tako je, sub auspiciis, počeo njegov rad, koji je isprva bio maretićevski, filološki, no već svojom doktorskom disertacijom – svojim *Prilogom za slavenski akcenat* (“Rad JAZU”, 187, Zagreb, 1911) – Ivšić se uzdigao visoko iznad svoje okoli-

¹ Primljena za štampu u sjednici 3. XII. 1905.

ne i zakoraknuo u krug najpoznatijih lingvista i slavista onoga vremena, kakvi su tada bili na Zapadu Meillet, Leskien, a kod Rusa Aleksej Aleksandrovič Šahmatov i Filip Fjodorovič Fortunatov. On se tom radnjom, na koju će se često pozivati metatonisti između oba svjetska rata, predstavio kao akcentolog koji može zaroniti u najveće dubine slavenskog akcenta. A svijet je tada tražio takva čovjeka i nadao se, s punim pravom, da će ga upravo na našem području, na području na kojem se ukrštavaju četiri osnovna polifona sistema (čakavski, kajkavski, staroštokavski i novoštokavski), naći.

Ivšić je bio osam godina mlađi od Belića, i dolazio je iz skromnije, ekonomski skućene sredine. Obojica su pisala o našoj akcentuaciji. Belić je štaviše cijele rasprave posvećivao *osnovnoj čakavskoj akcentuaciji* (njegov je i prikaz novljanskog dijalekta, v. *Zamětki po čakavskim govoram*, Petrograd, 1908), pa opet – Ivšić je u duši osjećao da o tome može nešto više reći, i u tu materiju dublje zaroniti, i možda je to bio razlog zašto je toj tematici (slično kao i njegov mlađi suvremenik Leonid Bulahovskij, koji je Ivšića vrlo poštovao) ostao vjeran do kraja.² On nije bio onako spekulativan kao Belić, koji je rado gradio, razgrađivao i ponovo sagrađivao kadšto i ono što je u prirodi teklo mnogo prirodnijim tokom. Nastojao je, koliko je to bilo moguće, da bude stalozhen, a bio je u mislima dubok, u zaključcima oštrouman. Premda se nije smatrao strukturalistom i nije se služio njihovom manirom, znao je dublje prodrijeti u prirodu slavenskih i napose hrvatskih (čakavskih, kajkavskih i štokavskih) akcenata nego bilo tko drugi. Brazda, koju je on tu zaorao u hrvatskoj akcentologiji, nosit će trajno njegovo ime.

To bi se moglo reći i o onome što je dao hrvatskoj dijalektologiji. Njegova se radnja o *današnjem posavskom govoru*, koja je 1913. objavljena u "Radu Jugoslavenske akademije" (knj. 196. i 197), dugo godina smatrala najboljim radom s područja srpskohrvatskoga jezika, premda je bilo rasprava koje su bile i starije i opsegom veće od njegove. Šteta što je svjetski rat omeo

² Vidi njegov članak *Iz naše akcentuacije i dijalekatske problematike u Zborniku Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, I, 1951.

izlaženje *Kovčežića za hrvatska i srpska narječja*, od kojega je 1914. izašla samo prva knjiga, u kojoj je Ivšić objavio *Nacrt za istraživanje hrvatskih i srpskih narječja* koji će poslije poslužiti kao osnova na kojoj će se izgrađivati nacrt za savremeni lingvistički atlas cijelog hrvatskog i srpskog jezičnog područja. Kao odjek priprema koje je provodio u vezi s *Kovčežićem* i koje je nastavio poslije rata, objavio je 1936. u "Ljetopisu Jugoslavenske akademije" (knj. 48) *Jezik Hrvata kajkavaca*, i to je kod nas bila prva moderna dijalektološka rasprava u kojoj je težište sa deskripcije bilo preneseno na sistem (u prvom redu akcentatski) nekog srpskog ili hrvatskog govora.³

Drugo je područje – uz akcentologiju, dijalektologiju i poredbenu lingvistiku⁴ – kojemu je Ivšić posvetio mnogo pažnje i gotovo još više vremena i truda nego narječjima i akcentima bilo područje glagolizma i glagoljskih spomenika. Tu je objavio mnogo više nego itko drugi prije njega ili za njegova vremena, a objavio bi zacijelo i mnogo više da se je mogao ograničiti na same tekstove i da nije smatrao da tekst može izdati samo onda ako uza nj dade i opširnu raspravu sa svim kritičkim aparatom i sa svom literaturom koja se na taj predmet odnosi.

Prvu je raspravu sa ovog područja izdao još za Prvog svjetskog rata: to je bilo *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta u glagoljskom prijepisu hrvatskog opisa iz g. 1566. ili 1567.* koje je izašlo u "Starinama JAZU" god. 1918. (u knj. 36). Slijede njegovi *Dosad nepoznati hrvatski glagolski prijevodi iz staročeškoga jezika* ("Slavia", I, Prag, 1922, s nastavkom *Još o dosad nepoznatim hrvatskim glagolskim prijevodima iz češkoga jezika*, "Slavia", VI, 1927), *Ostaci staroslavenskih prijevoda u hrvatskoj glagoljskoj knjizi, Hrvatski glagolski fragmenat "Mučenja 40 mučenika" iz 13. vijeka* (Zbornik kr. Tomislava, 1925), *Hrvatski glagolski "teštament" Jelene, sestre Petra Kružića, iz godine 1541* ("Nar. starina", knj. VII, 16, 1928), *Popis grižanskih*

³ Na nju se 1937. naslanja radnja o osnovnoj hrvatskoj kajkavskoj akcentuaciji u Pergošića (1574) (*Belićev zbornik*, II).

⁴ Boravio je, radi proučavanja slavenskih jezika, u Krakovu (1907–1908), Pragu (1913), Petrogradu, Moskvi i Kijevu (1914), a od pojedinačnih slavenskih jezika osobito se rado i intenzivno bavio ruskim jezikom.

glagolskih isprava iz godine 1620 ("Vjesnik Kr. drž. arhiva", IV, Zagreb, 1929), *Hrvatska glagoljska dvanaesteraka legenda o Sv. Jeronimu, štampana 1508* ("Nast. vjesnik", 39, 1930–1931), *Hrvatski glagoljski apokrif o Melhisedekovu rođenju i spasenju za općeg potopa* ("Nast. vjesnik", 39, 1930–1931), *Sredovječna hrvatska glagolska književnost* (Sveslav. zbornik, 1930), *Iz hrvatske glagoljske književnosti, Legenda o Ivanu Zlatoustom* (Prilozi P. P., Beograd, 1931), *Visio Philiberti* (Rešetarov zbornik, Dubrovnik, 1931) i *Jedna hrvatska glagoljska pjesma iz 14. vijeka u "Libru od mnozijeh razloga"* ("Građa JAZU", XI, 1932), *O najstarijim hrvatskim legendama* ("Ljetopis JAZU", 49, 1936), *Apokrifne "Sisinoe molitve"* ("Obzor", 68, 1937), *O tobožnjoj "najstarijoj sačuvanoj hrvatskoj pjesmi prije god. 1320"* ("Građa JAZU", XIV, 1939), *Bašćanska ploča* ("Omladina", XXIII, 1940), *"Čistilište Sv. Patricija" u hrvatskom glagoljskom tekstu 15. stoljeća* i *"Tundalovo viđenje" u Lulićevu zborniku* ("Starine JAZU", 41, 1948), *Prijevod "Lucidara" Honorija Augustodunensisa u prijepisu Gverina Tihića iz godine 1533* ("Starine JAZU", 42, 1949), i dr.

Posljednja su djela izašla već poslije Drugog svjetskoga rata, kada je njegovim nastojanjem Akademija štampala također Vajsov *Najstariji hrvatskoglagoljski misal* (1948). Priredio ih je, kao i spomenuti misal, i uglavnom dovršio još prije rata. A to je tek neznatan dio od onoga na čemu je radio i što je spremao ili jednim dijelom bio već gotovo sasvim spremio za štampu. Spomenut ću samo da je od 1914, kada je izabran za Maretićeva nasljednika na Katedri za slovensku poredbenu gramatiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, radio na novom, kritičkom izdanju *Acta Croatica*, da je prepisao i namjeravao izdati cijeli *Petrisov zbornik*, da je izradio i pripremio za štampu hrvatsko-ruski diferencijalni rječnik, da je dotjerao i za štampu priredio nekoliko izdanja Maretićeva prijevoda Homerove *Ilijade* i *Odiseje*, itd. Osim toga bio je suurednik različitih srednjoškolskih terminologija i "Južnoslavenskog filologa", glavni urednik i izdavač "Hrvatskog jezika" (1938–1939), itd. No tada je došao rat sa svojim peripetijama koje su se kod njega teško odrazile. Kada je rat počeo, nije mu bilo ni 57 go-

dina. Bio je u naponu snage i mogao je mnogo da dà. Želja za naukom i za novim istraživanjima vodila ga je s jednoga polja na drugo, svagdje utvrđujući ono što je najbitnije, kostur stvari, i ostavljajući detaljnu izradbu – sve ono što je tom kosturu trebalo dati zaokruženost i monografsku puninu – za kasnija vremena. A ta onda nisu došla, jer ih je omeo rat i sve što je bilo s njime u vezi.

Bio je po svojim shvaćanjima daleko ispred svoje okoline i po poniranjima u strukturu jezika ispred svojega vremena. Odgojio je generacije lingvista, a nikad nije govorio o tome da je stvorio lingvističku školu. Bio je skroman i povučen, i tako je – skromno i povučeno – u siječnju 1962. umro.

“Slovo”, sv. 11–12, str. 188–190; Zagreb, 1962.